

Պ Ա Յ Մ Ա Ն Ք

Էրիզան 10 օրը անգամ մը կը
հրատարակուի :
Տարեկան գինն է 1 1/2 մէծիտ
1/2 էկ Թերթը 40 փարայ .
Բաժանորդագրութիւնը տար-
ւոյն սկիզբէն է .
Դուրս երթալիքներուն ծածրու
ծախքը առնողին վրայ է :
Անվճար նամակը կը մերժուի .
Հանդիսիս վերաբերեալ նախ
մակ կամ գրութիւն, պէտք է
ուղղել առ Խմբագիր :

ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՔ

Կ. Պօլիս, Արամեան տպարան .
Առաքազար, Պ. Սալահորեան .
Սամսոն Օհաննէս Եղիսէրեան .
Տրապիզոն, Հ. Գ. Սարգեան-
Էրիզա, Պ. Սիմօն Մ. Նաչա-
տուրեան .
Նիկովիզա, Ռուբէն Կ. Գա-
պասազարեան .
Զմիւռնիա, Յ. Տէտէեան .
Կարին, Կ Պատ. Զաքարեան .
Վան, Պ. Գրիգոր Իսահեան .
Հալէպ, Նիկ. Տ. Մարգարեան .

Է Ր Ի Չ Ա

Հ Ա Ն Դ Է Ս Տ Ա Ս Ն Օ Ր Ե Ա Յ

Ա. Տարի 1868

Երե կ'ուզես զիտնալ քե աշխարհիս ազգաց մեջեմ հոն ե ամենեմ յու-
սաւորեալն ու հարուստը . հարցուր քե հր ազգն աւելի ընթերցասուր ե
կամ հր ազգն աւելի քույր կը գործածե :

Թիւ 5 Մաս. 1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչ կը գործե Պատրիարքարանը , եւ ինչ կը խորհի հասարա-
կութիւնը . — Դերասանական ընկերութիւն . — Հիւանդանոցի
համար Վարչութեան քացած ստորագրութիւնը . — Առողջա-
կան . — Էրիզական կամականիին շարունակութիւնը . — Փունջ :

Ա Չ Ք Ա Յ Ի Ն

Ինչ կը գործե Պատրիարքարանը , եւ ինչ կը խորհի
հասարակութիւնը .

Փանոսեան Էֆէնտի Փրկիչ նէզարէթի Կօմանտաւ-
ըզընը իստիֆա իյլէտիկի կիւնտէն պէրու , Փաթ-
րիքլսանէ շազ վէ իսէնտան օլուպ' կիւնէ քէնտի ազըր
վէ փասլը գէնճիրլէրինի ահալլիյի Արմէնիէնին պօ-
յունլարընա սարմայա միւսպաշէրէթ պիրլէ' շիմտիյէ
գատար փէրտէ ալմընտա զալմըշ օլան (ինքնազուխ)
Թարիքլինի էլէ ալմայա պաշլատը . եանի նասլ քի
էսկի վազթլարտա հիչ պիր քիմպէնին ըէյինի Թահ-
սիլ իթմէտէն իսթէտիյի ապամը , վէ քէնտի գաֆա-

լարընա ուլյուն օլանլարը , պէօյիւք պէօյիւք ման-
սրպլարա կէշիրիպ (Քաղաքական վէ Ընդհանուր
մէնլիպլէտէ ազալըզ սըֆաթլարընը իպրազ պիր-
լէ , Միլլէթ Թէքնէսինին տիւմէնինի օնլարա Թէսլիմ
իյլէրտի . իշթէ պու կիւն տախի (միջին դար ,) եանի'
էվլէլքի Թարիքլէրինի պէօյլէ պիր (լուսաւոր դարըն)
Թարիքլէրինտէն միւստանմէլ սայըպ պաշլատը . պիր
Թազըմ տախի պէօյիւք սըֆաթլը Էֆէնտիլէր իլէ
Փրկիչէ Հոգաբարձուլուղունու միւշէրրէֆ իյլէմէյէ :

Կէրչի Փաթրիքլսանէնին աճէլէթէն պէօյլէ պիր
հարաքեաթտա պուլունմասընա . եանի' միլլէթիմիգէ
պիր իքի Էֆէնտիլէր տախի , արթըրմասընա ազիմ
Թէմէնիլէր իյլէմէյէ վաճիպէյի զիմմէթիմիգտէն
սայըլսա սէզա տըր իսէտէ' լաքին պէօյլէ պիր ազըր
գահմէթլէրէ կիրիֆթար օլան քիմէսնէլէր , Փանո-
սեան Էֆէնտի կիպի , պիրէր Ազգասէր վէ վէթան-
փէրվէր զաթլէր օլմազ լիւզումընտան իտի . կէլ կէ-
լէլիմ քի Փրկիչին հազըրուն Հոգաբարձուլարը ի-
չիտէ) Էօյլէ տիգզամա շայեան Էֆէնտիլէր վար

տըրքի հոգուգու Ֆիլիյէ նէ տիմէք, միլլէթ նէ տիմէք, Հայ Ազգապիտումին նէ տիմէք օլտուղունու պիլլէտիքլէրինցէն սողրա, շիմտիյէ գատար տէ միլլէթիմիդին ֆազր պիչարէկեանլարընա տա մէրհամէթէ կէլիպ, պէշ փարայ տախի օլտուն, իմտատ վէ մուպլէնէթ իծմէքտէ պուլունմամլըշար տըր . սօրաբըզ շիմտի Փամրիքխանէյէ , անեպան քիմտէն իզին Պահպիլ իտիւպ տէ , պէօյլէ պիր պիչարէխանէնին (փափուկ) խտմէթինի պէօյլէրին ետլէրինէ թէսլիմ իծմէյէ չըզըշար :

Իմտի Հայլար կէօրտիւնիւզ մի միլլէթին (բարերարը) սայլլան Սահնանադրախան , Փամրիքխանէ նէլէր , նէլէր վէ նէլէր ... տախի եափմատան վազ կիչէմէյօր . անէպա տահան չօզ վազթ սէֆիլ միլլէթին պաշընա, օծտան քիւլահ. վէ այազլարընա տախի լաստիքտէն չօրապ էօրմէտէն տուր օլմայաննօզ մը տըր . . . եազըզլմըր օլտուն քի' միլլէթ պունլարը կէօրիւպ ֆարզ իծտիքտէն սօղրա տա , սիւքիւծի իծմիխազ իծմէքտէ տիր :

Հաքին Փամրիքխանէ ահալլինին շիմտիքի պու մէշու հարաքեաթընը կէօրիւպ վէ պիզիմտէ պէօյլէ եազտըզլարըմըզը օգուլցւայ , իւրէքլէրինէ պիր շպզըզ թէէպիր իծմէսին, զիրա պուք Փրկիչ մէսէլէսի կիւնտէն կիւնէ ահալլի պէյնիտէ պիր պաշպա հիլէթ քէսպ իծմէքտէ տիր . ահալլի հէր պիր թարաֆարտա մահալլէր իմզալայուպ , հէման հէման Փամրիքխանէ թարաֆընա եազլաշըր եազլաշմազ, հոգուգ իծտաշընըն տէօհէթլու Թօփլարընը էնտալթիմ պիլլէր կիւլէ Փամրիքխանէ իւզէրինէ փամլայխանազ տըր . նասլքի 1860 սէնէսինտէ' էօյլէտէ շիմտի Փամրիքխանէ գափանանազ տըր . լաքին պէօյլէ օլմապընա տա պիզ շազ օլսանաղըզ . զիրա «տու պուլաթմայըննա , տուրուլմազ » տարպը մէսէլէսինի աէր խաթըր պիլլէթ իշտէ օլ վազըմ Փամրիքխանէ տէ Փրկիչի, Փամրիքխանէտէն այլըրանազ տըր . պունա պէօյլէ պիզ իսքեաթ օլտուգտան ւօղրա , անէպա նասլ թաանիւպ իծմէյիզ կէչէն շաքաթ կիւնքի 836 նիւլէթօլու Մասխատէ օգուտուղունուզ պիր ազիմ սըֆաթըզ զաթըն գալէմիտէն տըշարը ֆըրլանմըզ օլան սաթըրլարը իւզէրինէ քի , կէօյա

հէր քէսէ պիր ազըլ էօյրէթմէք , եախօտ ահալլիյի թէքրար ալտանմազ միւրատընա մէպնի, իսթէտիյի կիպի ազըլ թիւննարը օլմուշ տուր . լաքին պիլլէթիք քի' օլ ազըլ հօգա իլէ մի սաթըյօր, եօգուա արշըն իլէ մի . պունու պիլմէք վէ սահիպինի թանրմազ տախի լիւղումընտան տըր . լաքին չի ֆայլիտէ մէրգում քազըլ թիւննարը պուլունան գամ , քէնտի իւզիւնէ ֆառնալաշ օյունլարընա չըզանլար կիպի, գալէմիլէ մասքէլէր չըզըպ վէ Մասխանի սահիֆէլէրին իւտտիւնտէն եիւրիւլիւպ իսմի շէրիֆինի տախի քէօրկէ ալթընա սազլամըշ տըր . լաքին ունումմայըզ շունու սէ սէօյլէմէյէ քի , պու հապա պուլունլարը իչինտէ դարզ օլմուշ . վէ ասըլ քէնտի էրմէնի սըֆաթըլիլ ֆառնալաշ մասքէսի ալթընտա կիզլէնէն գամ' պիր եէրտէ եանըլմըշ տըր . քիմ պիլիւր, պէլքի տէ իշինէ կէլմէտիկի իչինս սիւքիւծ իծմիշ տիր . շէօյլէ քի Փրկիչ պիչարէկեանըն 200,000 դուրուշ հազըզ. Փամրիքխանէ իպթալ իծտիկիին հիշ զիքրինի կէչմէմիշ տիր . պու տա ազըլա սըղար պիր քէօշէ տիր . քիմ պիլիւր, պէլքի ազըլ էօյլտիլկի տարթտըղը' եախօտ գալէմ իլէ միւնէթիմիլք իծտիկի հէնկեամտա , էլինտէ պուլունան (Լիւնէք Ասթրօնօմի) թապիր օլունան ալեաթ եէրինպէն զըմըլտանըպտա վէզնինի շաշըրմըշ տըր . . . վէ պուտա պազապպազ այլըպ տէյիլ տիր . չիւնքի հէր իշ քէնտի էլինտէ տիր իսթէտիյի կիպի, եազար, չըզար վէ պօզար . . . :

Հէր նէ գատար պէօյլէ պիր մէքթուպա զարշըլըզ օլարազ, հազգանիյէթ ածէշլէրինի մէրգում ազըլ թիւննարընըն պաշընա եաղտըրմազ վանիպէյի ատտ իտինմիշ խիթ իսէտէ' լաքին, Տիրայէթլու Փանսեան մէզքիւր պահաա զարշը քէնտի վարազասը իլէ Կիւզէլճէ-ճէվապլար վէրտիկի իչինս , պիզ տէ ուզոնս յուզատըյէպ եազմատան սարֆը նազար իծմիշիզ տիր . վէ շունու տախի ունումմայըզ իսթար իծմէյէ քի' հէր նէ գատար պիզ տէ քէնտի վանիպէմիգտէն պուլունան Փրկիչ վէ Փամրիքխանէ իւզէրինէ օլան կարծիքլէրիմիզի ահալլիյէ թազտիմ իծմէյ հազըրլամըշ իսէքտէ , լաքին պու կիւն եէրիմիզ միւսաատէ իծմէտիկիտէն' զարուրէթլէ տէրճին տէֆայի ալսէրէ թէքը իծմիշիզ տիր :

ԿԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ենեմիյէթէ շայեան րիվայէթլէրէ նէգարէն Ասիական Ընկերութիւն , եազըն կիւնէրտէ Ասիական Ենեմիյէթէ , Վէտիք-փաշա ճիվարընտա վազը (Թէաթր-Օսմանիյէ) Թապիր օլունան , Թէաթրօ տէրունինտէ պէօյիւք հազըրըզար իլէ միւզէյէն պիր (Ազգային ներկայացում) վերիպ , վէ հասըլաթընը տախի , Փրկիչ պիշարէկեանըն ուզըռնա , Փանոսեան Էֆէնտիինէլի իլէ 1200 լիրալըզ պօրնունա ազգասիրաբար ճիւզի պիր մէտար օլմազ իւզրէ , Թէվզի օլունանազըմըլ Էլէր Գէրասանախան խոււքուն , պէօյլէ պիր տիլիլէ Թապիր օլունմազ վէթանիւթըրլիքլէրի սանիս իսէ կերէք Փեկիչ պիշարէկեանը , վէ կերէք միւզէթիմիզին հիւսնիւ թէվէճճիւթլէրինի գազանըպ , Թէշէքքիւրլէրէ նայիլ օլմազըլար տըր :

Իմտի պիզ պու կիւնտէն , մէզքիւր վէթանիւթըրլէր շիրքէթէ , վաճիպէմիզտէն պուլունան Թէշէքքիւրլէրլիմիզի էտա պիրլէ , Միւլէթինի վէ Փրկիչ պիշարէկեանըլարընը տայիմա վիգայէ իթմէք արզուունտա կուլունան սէվկիւլիւ միւլէթտաշլարըմըզ տախի մէզքիւր (ներկայացում) ազշամը հազըրուն պուլունմալարընը խանիսանէ տաճիթ իտիպ , վէ իլէրունտէ տախի , իլմնընա միւսարաաթ իտէճէյիմիզի տէնէն իսթար իտէրիզ :

ՀԻՒՆԴԱՆՈՑԻ ՀԱՄԱՐ

ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՍ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կէշէն ճիւմա իրթէսի չըգարըլան 837 նիւմէրօ իլէ միւզէյէն պէօյիւք Մասիատէ օգուտուղումըզա նէգարէն , Փամրիքլսանէ Վարչութիւնու Փրկիչ պիշարէկեանընա պիր իմտատ ելծիշտիրմէք միւրատը իլէ , պիր Ստրագրութիւն աչըպ , Էվվէլ էմիրտէ մէզքիւր քեաղըտըն պաշը տա եազըլը պիր Թազըմ Ազգասէր շալմալարըն իսիմլէրինի կէօրտիւլիմիւզտէն , Էկէր րուխսամըր ամմէնին ճայիզ կէօրիպիւր իսէ իքի սամըր լազըրտըր նէօյլէտիյիմիզտէ , խամա նէվինտէն պիր հազարէթ սայըլմայանաղը աշիքէար տըր . շէօյլէ քի՝ մէզքիւր Էֆէնտիլէրին պէօյլէ պիր սէվկիւլիւ գաղախարարընա ազիմ Թէշէքքիւրլէր իմտիքտէն սօղրա , պալէատէ մէսմուր Թէաճճիւպիմիզէ մուճիպ օլան պիր գաշ (ճշմարիտ) ճիւմլէրի

տախի ասլա ունուծմայըզ սէօյլէմէյէ քի , 7—8 պլարտան պէրու Փանոսեան Էֆէնտի պու գատար Վարագա սահիֆէլէրինի տօլտուրուպ , վէ իլանէ . իլանէ տէյու պաղըրըշտըլը հէնկեանտա , մէզքիւր գամլար ինսաֆա կէլիպ պէշ փարայ տախի վէրմէտիքլէրինտէն սօղրա , պիլմէյիզ քի անէպա նէ սէպ պէպէ մէպի , հէման շիմտի գալըզպ Ստրագրութիւն աչըպ տա՝ պօլ քէսէտէն Փրկիչ պիշարէկեանընը տէր խամըր իմմէքտէ տիրլէր :

Մասիսին մէզքիւր տսմըրլարը՝ հէր պիր Էրմէնի եիւրէկի Թաշըլան շախս , պէշ օն տէֆա օգուլուպ զիյատէսի իլէ սզլմ Թէաճճիւպլէրէ կիրիֆմար օլմազտա տըր . զիրա , Վարչութիւն հազգանիլէթ ամէշլէրի պաշլարընա տօլու միսալի եաղանաղընը՝ վէ ահալլինին քէնտի իւզըրլէրինտէ օլան հիւսնի Թէվէճճիւր վէ էմիլիլէթի քեամիլէլէրինին սէթր օլունանաղը ֆարգ իտէրէք , Թէքրարէն պաշլայուպ պէօյլէ պիր եօլ Թուծմազ իլէ՝ ահալլինին Էնեմիլէթիինի գազանմաղա Թարիքլէր քիւշատ իլլէմէյէ . լաքին Փամրիքլսանէ Վարչութիւնու՝ պունտան պէօյլէ տահա նէ Թարիք Թուծմազ օլա տախի՝ պիզնէ պօշ պօշունա պիր շէյ օլմաղընը ալէնէն իլան իտէրիզ . նիշին քի՝ իշ էսքի չըզկըսընը գայալ իտիպ՝ « մէսէղէր չամալլանտը » ֆէհֆասընճա , պիր միւլ տէթտէն պէրու եէր ալթընտա դարգ օլմուշ օլան հազգանիլէթ Թօլտուլարը ֆիլիպլէր իլէ պաշ կէօսմէրիպ՝ հէր քէսին կէօզիւ Էօնիւնէ կիւլ ֆիտանը միսիլիւ տիւրիւ պէ տիւրիւ րէնկլէր կէօսմէրէրէք՝ հուզուզ տէնիլէն հազգանիլէթին զօգուլարընը սաշմայա պաշլատը . հէր քէս կիճէյի կիւնտիւզտէն՝ վէ կիւնտիւզիւ կիճէտէն ֆարգ իտիպ , պունտան պէօյլէ րիւզկեար . եանի՝ լուտու վէ փօյրազ եուծմայանաղընը քէնտիլէրինէ պիտիրտի լաքին քէնտիլէր ասլա վազիֆէ իմմէյուպ , կինէ ինթէտիքլէրի կիպի Էօլիւպ պիշմէքտէ իմիշլէր . զարարը եօզ « Գալոց Է Ժաւանակ , եւ արդէն իսկ Է » նիհայէթ իւլ քէլամ . Սահմանադրութիւն օլմատըզճա նէ Վարչութիւնը քիւշատ իլլէտիկի ստրագրութիւն իլէրի վարըր , վէ նէ տէ ահալլի պօշ եէրէ փարայ վէրիր . ահալլի վէրսէ տախի , պիզլէր վէրմէյին տէյու պաղ

ընդամասն տուր օլմայաճաղըզ . Վարչութիւն՝ պու-
նու պէօյէ ֆիքրինէ ալտըզտան սօղրա , շու-
րասընը տախի Թէքրարլատըղըմա տիգզաթ էթմէք
վաճիպէսինտէն տիր քի՝ Զաթը Շահանէյի հագրէթ-
բենահիլէրինին , էրմէնի միլլէթինին , քէնտի էօլքէ-
սինտէ Թէգատտիւմլէրի իչիւն , փէտէլանէ իհսան
իթտիկի Սահմանադրութիւն կիւնէշի՝ , քէլ էվվէլ
Փաթրիքիսանէ տիվարլարը իւզէրլէրինէ փարլամա-
տըզտան սօղրա , պունտան պէօյէ Հասարակութիւն ,
քէնտիլէրինի էսքի հալտէ , կէօյա Սահմանադրական
Վարչութիւն , մարչութիւն տէյի Թանըմայաճաղը մէ-
մուլին զայրի սարիս օլմայարազ կիւնէշ կիպի
մէյտանտա տըր :

ԱՌՈՂՋՍԱՍՆ

Մարդկային առումնական կենաց փրայ ընդհանուր
սեղեկութիւն .

(Մարիաժ Տիաֆթօրսիսնէ) ԱՆՊԱՏԵԱՃ ԱՄՈՒՍ-
ՆՈՒԹԻԻՆ . Այս միաւորութիւնը ընդհանրապէս վըշ-
տալի և անբարոյական ըլլալուն համար , պէտք է
որ օրէնքը արգիլէ , վասն զի երիտասարդական կե-
նաց միշտ վնասակար և տաղտկալի է . և այսպիսի
միաւորութենէ յառաջ եկած երախային մարմնական
կազմութեանն ալ ցաւալի ըլլալուն խիստ հաւանա-
կան նշմարուիլը՝ անուրանալի ճշմարտութիւն մի է :

Երիտասարդ պատանիք , երբ կը փափաքին ծեր
և զառամեալ կիներու հետ ամուսնանալ , իսկոյն ի-
րենց բնական առոյգ կենդանութիւննին կը մաշեցը-
նեն , և այսպէս անօգուտ աշխատութեամբ ծաղկա-
հասակ կեանքերնին կը վնասեն . վասն զի կանանց
ծննդական զործարանները անյազ և շուսլական
հնոցներ ըլլալով՝ ամենայն ինչ մէջերնին լաիելով
կ'ապառնեն :

Ինչպէս որ երիտասարդ պատանիք զառամեալ
կանանց հետ , նոյնպէս ալ դեռահաս օրիորդք՝ զա-
ռամեալ և փտուն արանց հետ միանալուն պէս՝ ե-
րիտասարդական առոյգ տերեւներնին վարդի նման
կը թառամին , արանց ցանկասիրական դժկամա-

կութիւնը կանանց կը վնասէ . վասն որոյ , ծեր մար-
դոց դէմքն ու զգայական ցանկութիւնը իւր առաջի
առոյգ կենդանութենէն ալլազունելով , կանայք դեռ
ըստ բաւականի իրենց նպատակին չհասած աղե-
տալի վիճակի մը մէջ կը մնան . բայց եթէ պատահ-
մամբ այսպիսի միաւորութեան մը մէջ ծննդական
յղութիւն մը տեղի ունենայ , արդեօք ինչպիսի վատ-
առողջ դիրքի մը մէջ պիտի կարենանք տեսնել այս-
պիսի երեխայ մը :

Այս կէտիս վրայ բոլոր բնագէտք միևնոյն գալու-
փարը ունին , որ վաղահաս երեխայք օր աւուր
մեծնալու տեղ , տկար և անկենդան կերպարանք մը
ունենալով՝ արիւնահոսութեան (հեմօրիս) և վատու-
թեան (րաշիթիզմ) . . . մահաբոյր ախտերու գերի-
ապէս կը ծառայեն , և ինչուան անգամ իւրեանց ե-
րիտասարդ հասակնուն մէջ ալ ամուսնական մեր-
ճաւորութենէ հեռի կը թափառին . այն որ այս
վայրկեաններուն մէջ հեշտական սիրոյ քաղցրութիւն
մը պիտի վայելին բազմաթիւ երեխայք իրենց եօթն-
ամեայ շրջանը դեռ չլրացուցած , իսկոյն մահուան
հիւաններուն կը մատնուին , Թէպէտև շատերն ալ
այս ցաւալի և դառնագին վիճակին դէմ կենալով
ողջ շարժում մը կ'ունենան . սակայն ընդհանրապէս
այսպիսիներն ալ նուազեալ կենօք կ'ապրին :

Հոովմայեցուց ամուսնական օրէնքը՝ մերինէն ա-
ւելի օրինաւոր և բարեկարգ վիճակի մը մէջ ըլլալը
իրական ճշմարտութիւն մըն է . բոլոր քաղաքա-
կրթեալ ազգերը երկու տարբեր սեռերու համար
յարմար տարիքներ որոշած ըլլալովնին , այսպիսի
անտեղի ամուսնութեանց արգելք կըլլան ու կընդ-
դիմանան . և լինալով միաւորութիւնն ալ ոչնչական
տարագիր մը կը համարին : Այսօր այսչափ . ԿԱՆ-
ԽԱՀԱՍ , ԱՆԱԳԱՀԱՍ , և ԱՆՊԱՏԵԱՃ ամուսնական կեն-
սատու վիճակներու վրայ ընդհանուր տեղեկութեան
մը բացատրութիւններ տալէս զկնի . չեմ վարանիր
նաև երկու տողիկ ալ արժան համարելու ՓԻԼԻՍՈ-
ՓԱՅԱԿԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻԻՆ այսինքն՝ (Փիլոզօֆի սիւ
մարիաժ) ըսուած կենսատու կէտերու վրայ վայր-
կեան մը խօսելու :

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻԻՆ (Փիլոզօֆի սիւ

մարիաժ) Փիլիսոփայական երևելի փորձերը այս երկու ծիսակ , այսինքն ՎԱՂԱՀԱՍ և ԱՆԱԳԱՀԱՍ միաւորութեանց ծննդաբերութեանը վրայ յետին անտիճան աղետալի նկարագրութիւններ կ'ընեն : Օրինակի համար՝ ինչպէս որ բոյսերու և տունկերու , այսպէս ալ անասնոց համար նոյնը կը կրկնեն . ամենապարզ փորձերով ծանօթ ենք որ երբ ծաղկահասակ տունկերը վաղահաս ժամու մը մէջ պտղաբերելու ըլլան , կանուխ վայրկեաններու ստուերի ներքե իսկոյն կը տկարանան , կը ջղատուին , ու շուտով կը չորնան . նոյնպէս կենդանաշունչ անասնոց դեռ ծննդական գործարանները կատարելապէս կարողութիւն մը չստացած , ինչպէս որ ծնողաց , նոյնպէս ալ անաւոյգ զաւկին խիստ վնասակար է : Եւ ահա մարդկային գերագոյն ցեղն ալ այս և ասոր նման շաւիղներու մէջ հետաքալ ըլլալը մերս սիրելի և ազնիւ ընթերցողաց ի միտ ածել տալու համար . վերոգրեալ մէկ քանի տողերը առանց երկարաբանական և սրտնեղական ձանձրոյթներ պատճառելու ուշագրաւ ըլլալին բաւ կը համարիմք : Արդ՝ այսպիսի սքանչելի և ամենապարզ կէտերը բոլորովին կենդանապէս նշմարելովնիս աններելի հանգամանք մը կը սեպուի մարդկային զարմին , երբ՝ իւր պտղոյն բարելաւութեանն ու առողջութեանը համար սիրալիր խնամքներ տանելու ձանձրոյթ մը զգալու դանդաղ գտնուի , և իւր մարդկային գեղեցիկ սեռը իւր բնական սահմանին մէջ անարատ պահելու համար ամէն եռանդ և ջանք ի գործ դնելու անհոգ գտնուելու ըլլայ :

Այսպիսի իրաւանց վրայ հիմնուած փորձերը— ամուսնական կենաց մէջ երկու տարբեր սեռերու համար մէկզմեկու բնական , մարմնական և սերմնական խառնուածոց կը կարօտին : Այսինքն պէտք է միացնել մաղձալից աւշալից և մուսց անօթները , արիւնագոյն ջիղերու հետ , կամ լաւ ևս է ըսել որ արք և կանայք պէտք է միաւորին այն զաղափարներով , որոնք իրարմէ օտարոտի տարբերութիւններ ունեցած չըլլան : Եւ ահա՝ այսպիսի ստուգութեամբ հաստատուել է որ , այսպիսի միաւորութենէ ծրնունդ առած երեխան , առողջ և կայստառ կենդան.

նութիւն մը կունենայ , ահաւասիկ այս երկու փոխադարձ խառնուածոց արգասիքէն կը յառաջանայ ընդհանրապէս ըստ ինքեան բարեխառնութիւն մը , որ հայրական և մայրական , բնական ու բարոյական անկարգութիւնները հազուագիւտ կը տեսնուի , իւր որդւոց մարմնական կազմութեան վրայ : Երբ երկու ամուսնացելոց սերմնական խառնուածքները մէկզմեկու նմանութիւնը ունենալու ըլլան , ամենեւին գեղեցիկ արգասիք մը չեն կարող ունենալ : Քրեխայք՝ պէտք չէ որ ոչ ծնողաց իրական նմանքութիւնը ունենան , և ոչ ալ ընդհակառակը տարբեր կերպարանք մը :

Այսպիսի կէտերու վրայ այսօր այսչօփս խօսելով կը՝ պատուիրեմք տղայոց ազգականներուն որ վերոյիշեալ կանոնները միտք առնելով , ջանասէր զանուին իրենց սերնդեան , առողջութեան և բարելաւութեան համար , զանոնք վայրկեան մը առաջ դեռ բարեխառնական սահմանէն դուրս չելած , իսկոյն ամուսնացնելու հոգ տանին . վասն զի առողջութիւնն ու բնութանաց ապագայ երջանկութիւնը նոյն կէտին վրայ հիմնուած ըլլալով , ծննդաբերական առոյգ զօրութիւնն ալ անկէ կախում ունի :

Ահաւասիկ ամուսնական կենաց մէջ տեղի ունեցած , ուշադրութեան արժանի զխաւոր կէտերուն մէկն ալ սա հետեւեալ մէկ քանի տողերը ըլլալով , պարտ կը համարիմք թեթև կերպիւ երկու տողիկ ալ ասոնց վրայ խօսիլ : — Այն է մարդու ռիսաբանական և հիւսնդոս վիճակը , որ անհրաժեշտ կերպիւ պէտք է այսպիսի փափուկ կէտերու մէջ դաշնադիր գտնուիլ : Սովորաբար բոլոր ամուսնացեալք , այս բաղդին վրայ անգէտ գտնուելով և ոչ մեկուն հիւանդոտ դէմքին վրայ դիտողութիւն մը կ'ընեն . այսպիսի նշանաւոր հիւանդութեանց համար է որ աննուանելի և անյաղթ կերպիւ միաւորութեան սոսկական արգելք մը կ'ըլլայ , և այսպիսի ցաւալի կէտերու ուռաջը առնելու համար , պէտք է որ ամուսնացեալք փոխադարձաբար մէկզմեկու բնական և բարոյական առողջութեանց վրայ ապահովութիւններ ունենան , և որչափ որ կարելի է օրէնքն ալ իմաստալից կերպիւ այսպիսի դառնահամ և անտեղի ա-

ամուսնութեանց արգելք ըլլալու ջանքը սիրով փաշ փաքելու է . որով այսպիսեաց զրկէ դուրս սլացող էրեխայք ժառանգական հիւանդութեանց ենթակայ չըլլան . վասն զի այսպիսի մերձաւորութենէ յառաջ եկած մանուկը միշտ տկար հիւանդոտ ու վատաւորը կեանք մը կունենայ, ու իրենց ցեղական շրջապիսի մէջ միշտ մշտնջենաւոր և յարատե աջափոխական վատթարութիւն մը կը ծագաւորէ: Սակայն ինչ օգուտ, որու կարող ենք հասկըցունել այսպիսի անուրանալի ճշմարտութիւնները: Կրօնական և կղերական բռնաբարութիւնները, այսօր նաեւ միշտ մարդկային գեղեցիկ սերնդեանը շաւղին վրայ անհաշտ դարաններ կը լարեն, ու կղերական հիմնադիր պատնէշը չկորզելու մտօք, մարդկային բնութեան սքանչելի և հոյակապ պատնէշը հիմն ի վեր կը տապալեն: Բնութիւնը որ մարդկային անմահն ու զարգացմանը զգալական ցանկութիւն մը պարգեւած է, կղերական բռնութիւնները եկեղեցեաց սրբազան բեմին վրայէ մարդուս զլխուն մահաբոյր և անիծից թոյներ ու շանթեր տեղացնելով, մարդկային ընկերական վիճակը փոխանակ բարեւաւելու, բնութեան սահմանին առաջ չարաբոյր մահաբձան մը կը կանգնեն, ու հասարակ կրօնամոլին աչքը շլացնելու դիտամբ, ամենազօրեղ բռնութիւններով մարդկանց դէմ տեսակ տեսակ զինական զէնքերով և կը մաքառին:

Հարանցու դեռահաս աղջիկները երբ վատագոյն կերպարանք մը ունենալու ըլլան, պէտք է որ ազգականները անոր ամուսնութիւնը արգիլեն . վասն զի ամենօրեայ պարզ փորձերը այնպէս կը յայտնեն որ, երբ կնոջ մը միջալեռը (պառհն) այսինքն ծննդական գործին երեք մատնաչափ յետին ու առջաջին տրամագծին լայնութիւնը չունենայ, բնականաբար զաւակ չկրնար ծնանիլ . և այս քղեմալի վայրկեանին, այսպիսիք վիրաբուժական օգնութեանը կը կարօտին, և մարդկային ձեռամբ եղած զործողութիւնները շատ անգամ նորածին մանկանց վնասակար ընպէտ ձկնի և մօրը դեռահաս կենաց փափկիկ թելելն առանցիկ տեղով, գանի իսկոյն գերեզման ուղղելու միակ պարտաւոր ու միջոցն է: Արդ՝ կրք

ամուսնացելոց ազգականները կը տեսնեն որ իրենց զաւակունքը ստացական վատաւորը վիճակի մը մէջ կը գտնուին . պարտին ամուսնութենէ առաջ համբաւաւոր բժշկի մը ձեռամբ, զանի քննութեան առնուլ և ամուսնական կենաց մէջ յառաջ զալիք չարութիւններն մի առ մի ի լոյս ածել . ամուսնացելոց օգտին և երեխայից բարեւաւորութեան համար . անհաւասիկ այս գովելի պաշտպանութեամբ կարող կըլլան՝ ներկային մէջ բազմաթիւ և ոչ համար աղետալի դէպքերու առաջն առնել: Եւ այժմ . . . :

Շարունակելի

Շարունակութիւն եւ վերջ Էրիզակոն Նախախնայ .

Բան կար, որ պէտք էր լուսաւորեալ կլիմայի տակ ապրող ժողովրդոց ընկերութեան մէջ և պնդեց դասերովն ուսնելի, սակայն շնորհիւ հրատարակութեանց այսօր մեր Ասիոյ թանձր ու անպարտ խորերուն մէջ զիտեմ:

Շլամիտ Հայր, կամ ընդհանուր Տաճկաստանին այն մարդն, նորածնութեան քայլով ալ փնտրուցաւնէ, Եւրոպացոց մէկ մասին շոյլ քաղաքականութեան օրինակին հետեւեալ . մեր ազգ մարդկութեան ու քաղաքականութեան հանգիստ տանող գծին վրայ թէ որ կիրթ ու ճիշդ շարժիլ կողմէ, այս մասին Եւրոպացոց ոճէն օրինակ թող առնէ: Կողմած բայց իմ գոված Եւրոպայիս ամէն հրատարակին վրայ կը լսեմ որ հրատարակութեան թիւը աստղերու պէս շատ կը համրուի: Հրատարակութեանց վայլուն լոյսը Եւրոպացոց մտքին հորիզոնը, աստղերու պարզ զիշերուան մը մէջ ցլացուցած լուսովը լուսաւորուած հորիզոնին նման լուսաւորած է, ամանկ զիշերուան մը մէջ ինչպէս բարեկամն ու թշնամին պայծառ կը տեսնուի, այսպէս ալ Եւրոպացոց աչքին առջև օգտակար բոնը իր յայրմարաւոր արժէքն ու ընդունելութիւնը գտած է . վասն զի հոն հրատարակութիւնը ամէն բանէ շատ կը ծախսուի ձեռք ալն ազգը ամենէն ընտիր հանգիստ ու յառաջ տանող ճամբան բռնած կըլլայ, և է, որն որ գիտութեան և ուսումնականութեան ամէն ճիւղերուն վրայ հանուարազ հրատարակութիւն ունի և աչնեալ կը սիրէ:

Հայեր , այսօր վաղը կոմս Զննական և վերջնական օր մը , մենք ալ պիտի արթնանք . պիտի զգանք , պիտի ճանչնանք , նաև պիտի գիտնանք հրատարակութեանց ազգին բերած բարոյական ու նիւթական շահաւոր մեծ օգուտները . և ասոնք աղքետացնող հեղինակներով մեծօրինակութիւնը . ու սոյն զգացմամբ պիտի անիծենք Ծպդիկիկն իւր արևուն վրայ կարգացած զամբանականին սև օրը . ու սոյն զգացմամբ պիտի քննարկենք զրել ու կարգալ ամէն օգտակար հրատարակութիւնները , ու սոյն զգացմամբ պարտք պիտի ճանչնանք զոնք , ու պատրաստիլ հրատարակութեանց հարկաւորութեանցը ամէն մէկ կէտերը . ուստի այն ատեն մեր օգտին ծառայող օրտերող զգացման յարատեւ շարժմանը կէտին վրայ , արգելք եղող նիւթական պատճառներուն հետ , նաև զանազան պատճառանքներ ալ թեթեւալով , Հայ հրատարակութեանց թիւն ալ կրնայ Գեղամադատուիլ , կրնայ նաև ամբողջ ընդհարմակ շրջանակ բռնող ամենաբարձր մը վրայ , այսինքն սահմանի մը մէջ միօրինակ բարոյական կենսոք ապրիլ :

Մերեւի Հայրենակիցս, յօդուաճա տմէնէն ընդունե-
ռեալու համար. հրատարակութեանց կամոր հոս նոյնը
սեպել կոզգեմ ընթերցասիրութեան ձեռքով յառաջ
դիմող համակաւոր քանիմը արանց, նշանաւոր պատ-
մութիւնն ալ մէջ բերելը արդարեւ պէտք էր. սակայն
գործս համառօտ բռնելու դիմումը որդշեցի միպյն
զրեթէ տեսպկան ոճովմը Էրթալէ վերջ, խօսքս
ամփոփել հինաւորց կենդանի, բայց նոր ծնող Էրթա-
զային վրայ. Էրթզան. որ ուսման գոհած օրերուդ
նակս դաստիարակութեամբ քաղցրացած սրտիդ
նախահայրին, այսինքն պառչին պտուղն է. պտուղն
մը թէպէտեւ առաջին անգամ խակ կը ներկայանայ
աշխարհին. բայց անտարակոյս Էրթալով կը հա-
սուննանայ. ուստի պէտք է որ Ազգայինը նպմայնու-
լանդ Երզնկայի հայր, սիրալիբ ընդունելութեամբ
պատրուէ զւ խրախուսէ Էրթզան ալ, Էրթզան թէպէտ
և այսօր հետուէն կողջունէ իր պատուական Երզնկա-
ցին, և հետուէն իր անուան գովեստ մը կը հանդիսա-
նայ, սակայն յուսալի է օր միջ չէ օր մըյառաջդիմու-
թեան յարմար միջոցները Երզնկացւոյն ալ յայտնե-
լով, անոր բարոյական զարգացման յոյս ու լոյս խոս-
տանայ:

Ուստի՛ զն արիք երգնկաւցիք, խրախուսել մեր ա-

դածորի (Ճահորմ) Էրիզան, որով առելի հազարապետի խաչ քայլերուն մէջ, և որով Հայրենեաց անուանէ նկատումար, ունեցած մէկ պարտքերնիս կատարած ըլլանք:

Ս. ՍՈՒՐԵՆ Գ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆՅ

ՎԵՐԱՔՆՆԵԱԼ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Իշխողիլիէն նէգօրէն՝ Վեարկար 24 եանի կէչէն
ճիւղաւ երթնաի ազշամբը, Ազգային Մանկակորոշ-
քիւն Պապը-Ապլի թարափնաւն՝ Փաթրիքիանէէ
Թեպիւմ օլաւաուգտա, եազըն կիւնէրտէ տախի
Փաթրիքիանէ պիր ումըմի մեծիւ թէշիւ խոպպ
Մանկակորոշքիւն իլլաի հալինն պէվաւ Խո-
նէքիքի հալաուիւթաւն տոր:

Պիղկեր Փաթրերիսպանէիսն պէջլէ նիչէ իկթա-
բաթլարընըն իսվէթչէրիսկա կաթիլ օտուզլարըն,
կէօքէրէք , փէքտէ էնէմփէթտէ պուլունամայըլ ,
լաքին նաաըլ իտէ , սահիս օլտուզու թագաիրաէ ,
Թչարէպ իչէ իսթիքէանէթի աֆիգանէմիզի վարչո-
թիռնա թագաթիմ իլլէտիքաւէն սօղրոյ , միլլէթ տախի
քէնտիլէրինտէն ազիմ թէշէքքիւրէր իլլէյէճէկինի
պիզ պու կիւն միւսաարուսաթէն իթթար իտէրիզ

Իմօրի Փաթրիքխանէ՛ Սահմանադրոյիսն թե-
զատորմինէ քէլ էվկէլ իսթիքնոն իյէուս, վէ
տնալլիի ումումիյէնէն իսթիշուարընը տալսի թանգիւ
պլրլէ՛ քէնսի իշլէրինէ միւսաշիրէթ քիթուքլէրի
հէնկէամտա, զանն իտերիզ թարի եւրտէ գալմըշ օ-
լան հուգուգու միւլիյէլէրիմիզի՛ քէմալը իսթիլքմալէթ
իլէ՛ շէմա միսալի պշիքարէ չըզըս, վէ պէտիհէն
կէօրիւլէճէկի տախի Վէմուլին խաբիճէնտէն տէյիլ
տիրէ:

ՄԷՃՄՈՒԱ

Մէնմուս քէնտի 735 նիւմբուռ նիւսխէսի իլէ ,
նիւսխէսի քանդիսիմիզին ճէր պիլի կէօնու տոսթ-
քէնամի թէգապտիմիւնէ թէշէքիւրլէր իլէ տոսալէր
օգուտուղու ճէնիէնամապ, միւսնճիլէն ալազլարը թու-
շա կէլիպ՝ ճէման էէքէ սէրիլտիկիւնիւ կէօրտիւքտէ
նիւզզալլըզընտան պաշգա պիլի թարիք թութամա-
յուպ, թարի մանլէլէրտէ գալմիշօյան Հօնա նաւտէքսին

Եֆէնտինին թագաւորի օրան, այ հիսապը չէօմէկինի-
դարը շարքը պիտէ տերունի տէ պուլունան թաշարը
գողէպէ Կէլիպ' էօթէյէ պէրիյէ նիսար ի թալիի հէն-
կեամտա, իբի իւշ թանէսինի տախի, նիթէճ փար-
թազարը իլէ նիւճիւղէթ միսիւլի, միւսհէնէթ
թաշարը թարաֆը աճիգանէ միգէ ֆըրլաթ տըղընը
մէգըրը նիւսիսին տէ նիւսայտն կէօրիւմիւշ տիր:

Երմէնիճէ մէշուր պիր միսալ վար օլտուղունու
եանի (փորձեալն կրկին փորձեալ մեծ յիւստութիւն է)
տէտիքլէրինի պիտիկիմիգտէ, շիմտի գալգըպ պէօյ-
լէ պիր նիւղէթիւրէրէր պուլունան Մեհմուդայա գարշը
սիւքիւթ ի թմէք լիգումի էլգէմիյէթ տէն սայըլսա
սէգա տըր իսէտէ, լաքին տայիմի քէնտիսի միւսհէպ
զիւլիւմի օլտուղունտան, վէ օն ալթը սէնէլէրտէն
պէրու գալէմ մէյտանընտա պիր ազիմ միւսէլիֆ օլուպ
Ագասուքիւն, եանի սէրպէսիյէթ թապիր օլունան
քէլիմէնին մանաասընը ֆարգ ի թմէտիյիկինի կէօր-
տիւկիմիւղտէ, ինշալլահ իլէրուտէ սէրպէսիյէթին
կիւնէշ միսալի, փարլազ օլտուղունու, կիւզէլ ճէ
աղնաթտըրմազլէ, քէնտիսինի էնտիշէյի մէրազ-
գիմտէն հազշինտա կիւֆթարլար իլէ, խէլաս իլէ-
տիկիմիւղտէ' թէշէքըրլէր իտէճէք տիր:

Մա մէֆունիյէ պէյանը նիւսայեան իլէրիգըի,
Մէքթէպի-Թըպիյէի Շահանէտէ, Ֆիզիքա մուա-
վինի պուլունան Անգրանիկ Պէյ Կրճիկեան, քէնտի
Վէթանբէրվէրիք պօրճունու իմնըյուպ, հաֆթա-
տա պիր տէֆայ օլարաք, եանի հէր բնէշէմալի
կէճէլէրի, Պէշիկթաշտա քեային միլլէթիմիգին
Մէքթէպի տերունի տէ Բնական վէ Առողջալմն
տէրալէրէ միւսաշէրէթ պիրլէ, Ահալինին հիւսնիւ
թէվէհճիւհիւնէ նայիլ օլուպ, պէօյլէ իլիմէրին
տախի իննանա նէ գատար ֆայիտէլի օլտուղունու
տամէլլաթլէ կէօսթէրմէքտէ տիր:

Իմտի պիզլէր վաճիպէմիւղտէն պուլունան շիւք-
րանիյէթիմիգի իսթիքեանէթ իլէ, մէգըրը Պէյ
Եֆէնտիյէ թագաւոր իլէտիքտէն ոօղրա, Մէքթէպի
Թըպիյէի Շահանէտէ պուլունան, շախիրտան էֆէն-
տիլէրէ տէ, միւսքիւն իլմէրթէպէ րէճալէր իլէրիգ
քի, քէնտիլէր տախի, զապիթլէրի պուլունան, մէգ-
ըրը Պէյ Եֆէնտիտէն իպրէթ ալըպ' պաշկա ճի-
վարլարտա սաքին օլան միլլէթ մէկթէպլէրին տէ էմ-

սալը նամէշնուր հարաքեաթլարտա 'պուլունտուգ-
լարը հէնկէամտա, քէմալը իլթիֆաթ իլէ գապուլ զ-
լունաճազարը տէլիլի գալիտէլ տիր տէսէք' պալա
ինքեար գապուլ ի թմէգ սահիլիլէրտէն պիրլիսի
սայըլսա սէգա տըր:

— Հէրնէ գատար պու կիւնլէրտէ Ատա-Բազարտան
թարաֆըմըգա վիրուտ իտէն մէքալաթլար, օրանըն
մէքթէպլէրի քննութիւնլարընա տայիլ: պիր չօք
Ճէղ հանդիւլէր իլէ խիթամէրգիլ օլտուղարը իս-
պաթ ի թմէքտէ իսէլէր, լաքին պու տէֆա եալընըգ
էէրիմիգ միւսաատէ ի թմէտիկինի պիլտիրիպ, զա-
րուրէթլէ տէրճինի, կէլէճէք տէֆայա թերք ի թ-
միշիգ տիր:

Փ Ո Ւ Ն Ձ

— Սնապարծական հպարտութիւնն ու բարկութիւնը՝ այնպիսի
մեծամեծ սխալմունքներ են, որք մարդկային գեղեցկութիւնը կը
խանգարեն:

— Բարկութիւնը պէտք է կանանց սրտերու իրաւամբ մաքրուի.
վասն զի կանանց մէկ քաղցրիկ ժպիտը կարող է արանց զայրանքան
ցատումն ու մատնական կերպարանքը փոխելու միջոցներ հնարել:

— Ինչպիսի կինը՝ ճշմարիտ սիրոյ մը դառնացեալ վէրքերը զար-
մանելու ճարտար բժիշկն է:

— Մեծասիրտ կինը անտանելի անսարգանաց բեռ մի է, իւր սա-
կաւածիւ բարեկամներուն:

— Սնապարծ կինը ընտանի ընկերութեանց առնչ հոճելի չէ.
երբեմն կը յարգուի. և մերթ ալ կ'անարգուի:

— Կին մը սնապարծութեամբ աւելի Թշուառ կըլլայ, քան Թէ
սիրահարութեամբ:

— Կնոջ մը առաքինութիւնները այնչափ գովելի են, որ ընտանի
ընկերութիւններու մէջ գտնուած ատենին, վարձատրական ընդու-
նելութիւններու կ'արժանանան:

— Կին մը սիրահարութեամբ կը խաբուի՝ և ոչ Թէ գովաբանու-
թեամբ:

— Կանայք արանց վրայ այն իշխանութիւնը ունին, ինչպէս որ
սիրտը հողույն վրայ:

— Պարկէշտ, գեղեցիկ ու զգայուն կին մը՝ բնութեան ճարտար
գործաւորներէն մէկն է:

ՋԱՆԱԶԱՅ ԶԵՂ ԻՆԱԿԵՆՐ

Խմբագիր-Տեօրեհ

Խ Ա Ջ Ի Կ Թ Թ Ե Ր Ջ Ե Ա Ն

Առաւելու տեղ. բժշկական դպրոցի

Տ Պ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Խ Ա Ր Ա Մ Ե Ա Ն

Կ. պօլիս, Ուղտն Զարեք Շէրիֆ փաշա խան, ֆիւ 13